

ע"פ 6056/18 - שלמה אדרי נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 6056/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט א' שטיין

המבקש: שלמה אדרי

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק הדין של בית המשפט המחוזי באר
שבע בת"פ 57357-12-17 מיום 14.06.2018 שניתן
על ידי השופט

תאריך הישיבה: כ"ד באדר ב תשע"ט (31.03.2019)

בשם המבקש: עו"ד נועה זעירא

בשם המשיבה: עו"ד מריה ציבלין

בשם שירות המבחן: גב' ברכה וייס

פסק-דין

השופט א' שטיין:

1. לפנינו ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי באר שבע בת"פ 57357-12-17 (השופט ד' בן טולילה) מיום 14.6.2018, אשר השית על המערער, בעקבות הרשעתו, במסגרת הסדר טיעון, בעבירת שוד לפי סעיף 402(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), עונשים כדלקמן: 38 חודשי מאסר בפועל; 6 חודשי מאסר על תנאי לבל יעבור עבירות רכוש או אלימות מסוג עוון בתוך 3 שנים מיום שחרורו מבית הכלא; 12 חודשי מאסר על תנאי לבל יעבור עבירת רכוש או אלימות מסוג פשע בתוך 3 שנים מיום שחרורו מבית הכלא; פיצויים לטובת נפגעת העבירה (להלן: המתלוננת) בסך של 7,000 ש"ח; וכן קנס בגובה 1,500 ₪, או 10 ימי מאסר תמורתו.

ההליך קמא

2. ביום 8.3.2018 הגישה המשיבה לבית משפט קמא כתב אישום מתוקן נגד המערער. כתב אישום זה ייחס למערער שוד, עבירה לפי סעיף 402(א) לחוק העונשין. לפי האמור בכתב האישום, ביום 17.12.2017, בסביבות השעה 9:10, רכשה המתלוננת, קשישה בת 90, מצרכי מזון במרכז מסחרי בבאר שבע. לאחר סיום הרכישה העבירה המתלוננת את כל המצרכים שרכשה ואת ארנקה שהכיל 200 ש"ח לשקית, והחלה לחזור בהליכה לביתה. המערער, שהבחין במתלוננת ובתכולת השקית, משך אותה מידי המתלוננת וברח מהמקום. כתוצאה ממעשה זה נפלה המתלוננת ארצה, נחבלה בראשה, ונזקקה לטיפול רפואי.

3. בישיבה שקיים בית משפט קמא ביום 8.3.2018 הודה המערער בעובדות כתב-האישום המתוקן במסגרת הסדר טיעון שעשה עם המשיבה. בית משפט קמא הרשיע אפוא את המערער בעבירת שוד לפי סעיף 402(א) לחוק העונשין. ביום 14.6.2019 גזר בית המשפט את דינו של המערער. בגזר הדין נקבע כי המערער פגע בערכים החברתיים המוגנים של קניינו של האדם, בטחונו האישי, כבודו וכן שלמות גופו ונפשו. בית המשפט עמד על הנזק הנפשי החמור שנגרם למתלוננת עקב ביצוע העבירה - ניכור ותלישות, פגיעה בתפקוד, וכן ייאוש ותסכול רב - וזאת לצד הנזק הפיזי שנגרם לה; על החומרה המיוחדת שבמעשי אלימות נגד קשישים וחסרי ישע; על הצורך למגר מעשים אלו באמצעות ענישה מרתיעה; ועל מגמת ההחמרה בענישה בגין עבירות דוגמת שוד.

4. בית משפט קמא הביא בחשבון את נסיבות ביצוע העבירה, תוך שהוא מתייחס לכך שהעבירה לא בוצעה בצוותא, ולא בבית המתלוננת; שלא קדם לה תכנון כלשהו; שלא נעשה במהלכה שימוש בנשק; שלא נגרמו למתלוננת חבלות פיזיות קשות; ששווי של הרכוש הגנוב נמוך; ושהאלימות בה נקט המערער כלפי המתלוננת הייתה קלה יחסית. ואולם, בעניין נסיבה אחרונה זו צויין כי כשמדובר באלימות נגד קשישים די בהפעלת כוח מועט כדי לגרום לפגיעה פיזית קשה ואף למוות. בשים לב לכל אלה, קבע בית משפט קמא כי מתחם הענישה ההולם בעניינו של המערער נע בין 24 ל-50 חודשי מאסר בפועל. בבוחנו את הנסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירה, התייחס בית המשפט לעברו הפלילי העשיר של המערער, אשר כולל 21 הרשעות קודמות בעבירות סמים ורכוש. בית המשפט נדרש גם לנסיבות חייו הקשות של המערער; להליך השיקום העצמאי שעבר; וכן להימנעותו מביצוע עבירות במהלך שש השנים שקדמו לביצוע העבירה נשוא כתב האישום. בית המשפט הסביר כי לנסיבות אלה יש לתת משקל נמוך יחסית נוכח הסתבכויותיו החוזרות והנשנות של המערער בפלילים, נוכח אי-יכולתו לעבור הליך שיקום משמעותי וכן נוכח העובדה שהמערער לא הביע חרטה מלאה על מעשהו.

5. לאחר ששקל שיקולים אלה, קבע בית משפט קמא כי יש למקם את עונשו של המערער בחלקו התחתון של השליש העליון של מתחם הענישה, וגזר את דינו כפי שפורט לעיל.

מכאן הערעור.

טענות הצדדים

6. המערער טען לפנינו כי בית משפט קמא חרג בעניינו ממדיניות הענישה הנוהגת וקבע מתחם ענישה שאינו פרופורציונלי למעשהו. לטענתו, פסקי הדין שנסקרו בפסק דין קמא עוסקים במעשי שוד שבוצעו בנסיבות חמורות יותר מאלו של המקרה דנן: בחלקם קדם תכנון למעשה השוד; בחלקם ניטלו סכומים גבוהים יותר; ובחלקם האלימות אשר ננקטה כלפי המתלונן הייתה קשה הרבה יותר. המערער גם הציג לפנינו פסקי דין בהם נגזרו על מבצעי השוד עונשים קלים יותר משלו בשל נסיבות מקלות שונות.

7. עוד טען המערער כי שגה בית משפט קמא בגזירת עונשו בתוך המתחם שנקבע והחמיר עמו יתר על מידה. לטענתו, בקביעת העונש ניתן משקל מופרז לשיקולי ההרתעה ולעברו הפלילי, ולא ניתן משקל ראוי להליך השיקום העצמאי שעבר ולהימנעותו מלעבור עבירה פלילית בשש השנים שקדמו לביצוע השוד. כמו כן הלין המערער לפנינו על כך שבית המשפט החמיר את עונשו בשל התרשמות שגויה כי העבירה בוצעה למען בצע כסף. המערער טען כי מעשהו היה מונע על ידי מצוקה כלכלית ונפשית אליה נקלע אחרי מות בת-זוגו. זאת ועוד: לדברי המערער, בית משפט קמא שגה בקבעו כי הוא לא מתחרט על מעשהו באופן מלא ולא לוקח אחריות עליו. המערער הבהיר לנו כי הוא מתבייש במעשהו ולוקח אחריות מלאה עליו; וכי חרף מצוקתו הכלכלית הוא קיבל על עצמו את תשלום הפיצויים שכאמור נפסקו לטובת המתלוננת.

8. המערער הוסיף וטען כי בית משפט קמא שגה גם בחייבו בקנס כספי בנוסף לפיצויים שפסק לטובת המתלוננת. לשיטתו, בית המשפט לא נתן משקל ראוי לכך שהמערער ביצע את העבירה בהיותו דר-רחוב הרעב ללחם; לכך שהמערער הפיק תועלת כספית מועטה מביצוע העבירה; ולכך שהיחס בין הנזק אשר נגרם למתלוננת כתוצאה מביצוע העבירה לבין סכום הפיצויים והקנס איננו מידתי. בהקשר זה, טען המערער כי הקנס ממילא לא ישרת את תכליתו, שכן הוא לא יוכל לפרוע אותו במועדו ולהימנע ממאסר - זאת, בשל מצוקתו הכלכלית והקדימות הניתנת בדן לגביית הפיצויים המגיעים לנפגע העבירה.

9. המשיבה מצדה סומכת את ידה על פסק דינו של בית משפט קמא. בדיון שהתקיים לפנינו ביום 31.3.2019 טענה המשיבה כי עונש המאסר שנגזר על המערער הולם את נסיבות המקרה: העבירה בוצעה נגד קשישה, דבר שיש בו אכזריות מיוחדת; למתלוננת נגרמו נזקים גופניים ונפשיים; ולמערער עבר פלילי מכביד הכולל 21 הרשעות. המשיבה טענה גם כי בניגוד לתמונה שהמערער ביקש לצייר לפנינו, הוא איננו נוטל אחריות למעשהו ואף לא מביע חרטה אמיתית על ביצועו. לעניין הקנס נטען כי אין מקום לבטלו, שכן מדובר בקנס בשיעור נמוך יחסית אשר מהווה רכיב חיוני בעונש על עבירה שבוצעה בשל תאוות בצע בלבד.

תסקיר שירות המבחן

10. ביום 25.3.2019 קיבלנו תסקיר עדכני בעניינו של המערער. תסקיר זה מבוסס על דיווח גורמי הטיפול בכלא בו מרצה המערער את עונשו. מהתסקיר וכן מדברי נציגת שירות המבחן בדיון שהתקיים ביום 31.3.2019 עולה כי המערער מביע חרטה על מעשיו באופן חלקי בלבד, תוך מזעור חומרת מעשיו ותוך הטלת האחריות עליהם על נסיבות חייו הקשות. שירות המבחן אמנם התרשם כי למערער יש מוטיבציה לצאת ממעגל הפשיעה, אך לצד זאת ציין כי המערער מסרב להשתלב במסגרת הטיפולית שהוצעה לו חרף חיוניותה לשיקומו.

דיון והכרעה

11. סבורני כי דין הערער להידחות.

12. בידוע הוא שערכאת הערער אינה נוהגת להתערב בעונש שנקבע על ידי הערכאה הדיונית - התערבות כאמור תוצדק במקרים חריגים בלבד (ראו ע"פ 3091/08 טרייגר נ' מדינת ישראל (29.1.2009); ע"פ 7563/08 אבו סביח נ' מדינת ישראל (4.3.2009); ע"פ 7439/08 פלוני נ' מדינת ישראל (4.3.2009); ע"פ 9437/08 אלגריסי נ' מדינת ישראל (12.5.2009)). כפי שאסביר להלן, עניינו של המערער דכאן לא נמנה עם אותם מקרים חריגים אשר מצדיקים התערבות.

13. אין צורך להכביר במילים על חומרת מעשהו של המערער. פגיעה בקשישים ובחסרי ישע נמנית עם המעשים הנקלים והבזויים ביותר שידעה החברה. מעשים אלו פוגעים באופן חמור בביטחונם האישי של הקורבנות - ושל אוכלוסיות שלמות - ובזכותם להתקיים בכבוד וללא מורא. מעשים אלו אף משקפים דפוס התנהגות אנטי סוציאלי אשר מגלם בתוכו אכזריות ואדישות לנזק הנגרם לקורבן העבירה (ראו ע"פ 3307/08 מדינת ישראל נ' טועמי (4.3.2009)). לא אחת עמד בית משפט זה על תפקידו בהגנה על חסרי ישע ועל קשישים, שמטבע הדברים מהווים טרף קל ונוח לעבריינים. תפקידנו זה מחייב גזירת עונשים מחמירים ומרתיעים. אמנם הענישה היא לעולם אינדיבידואלית, ושומה על בית המשפט לשקול את נסיבותיו האישיות של כל נאשם ונאשם, אפילו מדובר בעבירה שקורבנה הוא קשיש (ע"פ 6202/10 מדינת ישראל נ' ישראילוב (15.3.2011)). ואולם, בעבירות המבוצעות נגד אוכלוסיות חלשות עיקרון הענישה האינדיבידואלית לרוב ייסוג אל מול אינטרסים כבדי משקל ושיקולי ענישה אחרים, שבמרכזם עקרונות הגמול וההרתעה. היטיב לנסח זאת השופט א' רובינשטיין (כתוארו אז) בפסק הדין בעניין אלייב (ע"פ 2163/05 אלייב נ' מדינת ישראל, פסקה ו(1) (12.12.2005)):

"לא אחת הנאשמים באים עצמם מרקע קשה המצדיק התחשבות; אך המחוקק והפסיקה רואים לנגד עיניהם גם את הקרבנות, קרבנות בפועל וקרבנות פוטנציאליים, את היחיד שאיתרע מזלו להיות קרבן, ואת כלל החברה החוששת כי ירבו קרבנות [...] גזירת הדין היא מן הקשות שבמטלות השיפוטיות, כי ענינה דיני נפשות לנאשמים - אך דיני נפשות הם גם לקרבנות ולזולתם [...]"

14. אין תמה אפוא שהפסיקה דהאידינא מצביעה על מגמת ענישה מחמירה ומרתיעה: מגמה זו היא חלק מהמאבק לעקירת התופעה של פגיעה בקשישים ובחסרי ישע מן השורש (ראו עניין אלייב, פסקה ו; ע"פ 5931/11 עבדולייב נ' מדינת ישראל, פסקה 18-19 (22.10.2013); וכן ע"פ 5063/10 מדינת ישראל נ' איסאקוב, פסקה י"ב (29.5.2011)). ענישה כאמור היא כורח המציאות בימים שבהם מעשי שוד קשישים הולכים ופושים במקומותינו (ראו ע"פ 304/85 תורג'מאן נ' מדינת ישראל, פ"ד לט(4) 74 (1985)).

עמוד 4

15. המקרה דכאן הוא דוגמא אחת מיני רבות לנזקים החמורים שנגרמים לגופו ולנפשו של קשיש כתוצאה מביצועו של שוד גם כשהשוד איננו אלים במיוחד. למרות שהאלימות שננקטה כלפי המתלוננת הייתה בעוצמה נמוכה יחסית, ולמרות ששווי הכספי של הרכוש שניטל ממנה היה לא גבוה, הנזק הנפשי שנגרם לה הוא חמור. תסקיר נפגעת העבירה מעלה כי עובר לביצוע העבירה המתלוננת חיה בבדידות ובעוני קשים: מדובר באלמנה בת 91, שמתקיימת מקצבת זקנה של ביטוח לאומי ומתגוררת בגפה בדירה מוזנחת ללא אמצעי קיום בסיסיים. לאחר ביצוע העבירה חלה החרפה משמעותית במצבה, שכללה גם ירידה בתפקודה היומיומי. המתלוננת החלה להאמין כי סביבת מגוריה לא יכולה עוד להוות מקום מוגן וביטוח עבודה, ועל כן היא ממעטת לצאת מביתה. תחושות הניכור והתלישות שהמתלוננת חשה בעבר התעצמו, וחוסנה הרגשי נסדק ללא תקנה.

16. לא מצאתי שום פגם בגזר דינו של בית משפט קמא: לא בקביעת מתחם הענישה ולא במיקום עונשו של המערער בתוך המתחם. בית משפט קמא נדרש לכל השיקולים הרלבנטיים לקביעת העונש, ונתן את דעתו, בין היתר, לחומרת מעשהו של המערער, לנזק שנגרם למתלוננת, לצורך בהרתעה כללית ואישית, לנסיבות חייו הקשות של המערער, לעברו הפלילי, ולתחזית השיקום שלו. העונש שבית המשפט השית על המערער איננו חורג מרף הענישה המקובל בעבירות שוד המבוצעות נגד אוכלוסיית קשישים. המערער הצביע אמנם על מקרים כאלה או אחרים בהם הוטלו עונשים קלים יותר מזה שנגזר עליו, אולם המגמה העכשווית בפסיקתו של בית משפט זה היא להחמיר עם עבריינים שבחרים לפגוע בקשישים. כפי שכבר ציינתי, מגמה זו הינה חיונית למיגור התופעה.

17. אין בידי גם לקבל את טענת המערער כי יש להקל בעונשו משום שהאלימות שנקט כלפי המתלוננת לא הייתה קשה במיוחד ומשום שסכום הכסף שנטל ממנה היה נמוך. אל לנו להמעיט בנזק הנפשי החמור שנגרם למתלוננת וכן בפגיעה בביטחונה האישי וביכולתה להלך ברחוב ללא מורא (ע"פ 5213/06 וונדמו נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (9.5.2007); ע"פ 1334/08 ללוש נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (3.9.2008)). יתירה מכך: כפי שציין בית משפט קמא בפסק דינו, די באלימות בעוצמה נמוכה כדי לגרום לנזקים קשים לאדם קשיש. בהקשר זה חשוב שנזכר כי בעקבות מעשה השוד שבוצע על ידי המערער המתלוננת נפלה ארצה ונחבלה בראשה. לדידי, העובדה שנזקי המתלוננת לא היו קשים היא רק עניין של מזל, שבגיניו לא מגיע למערער שום הקלה בעונש.

18. הוא הדין לגבי הקנס שהושת על המערער. המערער טוען כי מצבו הכלכלי רעוע וכי לא יספיק לשלם את הקנס במועדו, אך בכך לא סגי. בית משפט קמא שקל את נסיבותיו האישיות של המערער בהטילו עליו את הקנס. לזאת אוסיף כי מדובר בקנס בשיעור נמוך, וגם מסיבה זו איני רואה כל סיבה לבטלו או לשנותו.

19. אני מציע אפוא לחבריי שנדחה את הערעור.

שׁוֹפֵט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

עמוד 5

שופט

השופט ע' פוגלמן:

אני מסכים.

שופט

הוחלט כאמור בפסק הדין של השופט א' שטיין.

ניתן היום, יא' באייר התשע"ט (16.5.2019).

שופט

שופט

שופט
